

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Životní podmínky obyvatel SVL: tematicko-průřezový výzkum

Přelidněné bydlení

Adam Duffek (adam.duffek@mmr.cz)

prosinec, 2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Obsah

Seznam tabulek.....	1
Seznam zkratk.....	1
1. Úvod.....	2
2. Metodologické aspekty výzkumného šetření	3
3. Základní sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku	5
4. Přelidněné bydlení v kontextu sociálního vyloučení.....	7
5. Vstupní data a metodiky pro výpočet přelidněnosti.....	10
5.1. Přelidněné bydlení dle metodiky Eurostat	12
5.2. Přelidněné bydlení dle Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení	13
5.3. Subjektivně pociťované přelidnění	14
5.4. Subjektivně pociťované přelidnění ve srovnání s užitými metodikami	15
6. Závěr.....	17
7. Limity výzkumu a diskuse.....	19
8. Bibliografie	21

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Plánované počty dotazníků pro kombinaci kvótních znaků.....	4
Tabulka 2 – Sesbírané dotazníky pro kombinaci kvótních znaků – počty	4
Tabulka 3 – Základní sociodemografické charakteristiky vzorku SVL-SILC	5
Tabulka 4 - Přelidněné domácnosti dle metodiky Eurostat (v %)	12
Tabulka 5 - Přelidněné bydlení dle Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení, dle výměry bytu (v %).....	13
Tabulka 6 - Subjektivně pociťované dimenze přelidnění u obyvatel SVL (v %).....	14
Tabulka 7 – Podíl přelidněných domácností respondentů dle metodiky Eurostat a Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení v datech SVL-SILC (v %).....	15
Tabulka 8 - Subjektivně pociťované dimenze přelidnění u obyvatel SVL vztažené k výsledkům přelidnění dle metodik (v %)	16
Tabulka 9 – Podíl přelidněných domácností respondentů dle metodiky Eurostat a Metodiky ident. trž. selh. v oblasti bydlení v datech SVL-SILC (v %)	17
Tabulka 10 Srovnání domácností dle počtu jejich členů v šetření SVL-SILC a Brizolit (v %) 19	

Seznam obrázků

Obrázek 1 Metoda pro výpočet přelidněnosti bytů podle počtu obytných místností v bytě v případě minimálního standardu podle plošné výměry bytu	11
Obrázek 2 Metoda pro výpočet přelidněnosti bytů podle plošné výměry bytu	11

Seznam zkratk

ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

FEANTSA - European Federation of National Organisations Working with the Homeless, dále též jako Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci

SLDB – Sčítání lidu domů a bytů

SVL – Sociálně vyloučená lokalita

UN – United Nations, dále též jako Organizace spojených národů

VÚPSV – Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

WHO - World Health Organization, dále též jako Světová zdravotnická organizace

1. Úvod

Podle *Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR* existovalo v roce 2015 na území Česka 606 sociálně vyloučených lokalit (SVL) v 297 obcích a počet jejich obyvatel byl odhadnut na 95000 až 115000 (Čada, 2015). Daná analýza sice poskytla potřebný vhled do základních životních podmínek těchto obyvatel, ovšem pouze za cenu odhadů. Přesnější a komplexnější popis životních podmínek obyvatel SVL má zcela pochopitelně značnou akademickou hodnotu, je ovšem také naprosto klíčový pro realizaci evidence-based politik sociálního začleňování. Odbor pro sociální začleňování (Agentura) Ministerstva pro místní rozvoj proto zorganizoval v roce 2020 první výzkumné šetření, které se napříč republikou snažilo zachytit právě tuto realitu s důrazem na zaznamenání zkušeností samotných obyvatel SVL.

Předkládaný tematicko-průřezový výzkum využívá především data z tohoto šetření a svou pozornost zaměřuje na problematiku **životních podmínek obyvatel SVL, zejména ve vztahu k přelidnění domácností**.

Výzkum byl realizován jako součást projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605 financovaného z Operačního programu zaměstnanost.

2. Metodologické aspekty výzkumného šetření

K zachycení životních podmínek obyvatel SVL byl využit dotazník výzkumného šetření EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions), které je realizováno jednou ročně napříč státy Evropské unie. V Česku je toto šetření známé pod názvem *Životní podmínky* a jeho realizaci zajišťuje Český statistický úřad (ČSÚ). Základním účelem šetření „je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, údaje o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech“ (Český statistický úřad, nedatováno).¹ Využití tohoto dotazníku jednak přineslo komplexní přehled o životních podmínkách domácností SVL, jednak – byť s určitými omezeními – umožňuje výsledky ze SVL komparovat s celkovou situací v Česku.²

Základní populaci Agenturou organizovaného šetření (tzv. SVL-SILC) tvořili obyvatelé SVL starší 15 let. Soupis všech SVL v Česku vycházel z mapování Sdružení místních samospráv z přelomu let 2018 a 2019, kdy byl sdružením aktualizován již zmíněný seznam SVL z roku 2015 (Čada, 2015).³ Jelikož sestavení výzkumného vzorku bylo z praktických a finančních důvodů možné zajistit výhradně kvótním výběrem (srv. Toušek et al., 2018, s. 32–33), ve spolupráci s ČSÚ bylo získáno rozložení sociodemografických charakteristik obyvatel těchto lokalit (pohlaví, věk a velikost obce z hlediska počtu obyvatel) ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Na základě rozložení těchto charakteristik pak byly pro tazatele stanoveny tzv. vázané kvóty. (Nešpor et al., 2018) Celkově mělo být sesbíráno 1000 dotazníků a počty dotazníků pro kombinaci kvótních znaků nabízí Tabulka 1.

¹ Dotazník ovšem nebyl přejet zcela doslovně – určité otázky byly vypuštěny pro svoji přílišnou detailnost, zato jiné otázky byly přidány pro svou výzkumnou a politickou relevanci (například otázky na migraci apod.).

² Ačkoli je šetření *Životní podmínky* považována za reprezentativní a jeho poslední vlny se účastnilo bezmála 9 000 domácností, je potřeba upozornit, že je reprezentativní jen vůči základní populaci tvořené domácnostmi ve standardních bytech. Celková populace ze SVL je ve výsledném výzkumném vzorku zastoupena jen částečně, a to pro odlišné (nestandardní) bytové podmínky.

³ Za SVL byla považována taková lokalita, „[kde] dochází ke koncentraci více než 20 osob žijících v nevyhovujících podmínkách (indikováno počtem příjemců příspěvku na živobytí), které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor (indikováno vnější identifikací).“ (Čada, 2015, s. 14)

Tabulka 1 – Plánované počty dotazníků pro kombinaci kvótních znaků

	Obce do 5000 obyv.		Obce 5001–50000 obyv.		Obce nad 50001 obyv.	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–19 let	6	6	18	17	19	19
20–29 let	11	11	37	36	51	48
30–44 let	17	18	58	58	72	68
45–59 let	15	15	47	46	62	58
60+ let	11	15	29	40	39	53
Celkem	125		386		489	
CELKEM	1000					

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Dotazníkové šetření formou PAPI (Pen-And-Paper-Interviewing) probíhalo šest měsíců, konkrétně od 7. března do 20. srpna 2020, a bylo zajištěno tazatelskou sítí agentury Inbox CZ, s.r.o.⁴ Tazatelskou síť tvořilo 341 tazatelů, přičemž 41 z nich patřilo do kmenového týmu a 300 z nich tvořili nasmlouvaní terénní pracovníci působící v SVL. První skupina sesbírala 369 dotazníků (response rate 40 %), druhá skupina 750 dotazníků (response rate 65 %). Průměrná délka jednoho dotazování se ustálila na 50 minutách. Celkem bylo v 53 obcích osmi krajů sesbíráno 1119 dotazníků, jejichž počty pro jednotlivé kombinace kvótních znaků prezentuje Tabulka 2.

Tabulka 2 – Sesbírané dotazníky pro kombinaci kvótních znaků – počty

	Obce do 5000 obyv.		Obce 5001–50000 obyv.		Obce nad 50001 obyv.	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–19 let	6	2	7	8	25	26
20–29 let	9	21	24	38	40	77
30–44 let	37	44	62	88	57	107
45–59 let	9	10	58	81	58	83
60+ let	8	10	21	21	40	42
Celkem	156		408		555	
CELKEM	1119					

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Jelikož se nepodařilo zcela naplnit všechny kombinace kvótních znaků, a naopak některé kombinace kvótních znaků byly počty dotazníků nadreprezentovány, bylo nutné využít vážení (ve variantě raking), aby struktura kvótních znaků výzkumného vzorku odpovídala rozložení v základní populaci.⁵

⁴ Sběr dat poznamenala pandemie COVID-19 a s ní spojený nouzový stav. O roli této události na kvalitu dat a potažmo i získané výsledky lze spíše spekulovat.

⁵ Z důvodů využití kvótního výběru (a s ním spojené výběrové chyby) a následného vážení jsou prezentované výsledky zaokrouhlovány.

3. Základní sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku

Základní sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku SVL-SILC prezentuje Tabulka 3.

Tabulka 3 – Základní sociodemografické charakteristiky vzorku SVL-SILC

		% nebo Ø	N
Pohlaví	Muž	49	551
	Žena	51	568
Věk	Ø	42	1119
Věk	15–29	28	312
	30–44	29	326
	45–59	24	272
	60+	19	208
Země narození	ČR	87	968
	Slovensko	12	130
	Jiné	2	18
Státní příslušnost	ČR	94	1043
	Slovensko a jiná	5	52
	Vícenásobné občanství	2	20
Etnicita	Česká	45	500
	Slovenská	3	37
	Romská	35	388
	Česká a romská	11	119
	Slovenská a romská	5	61
	Jiná	1	6
Vzdělání	ZŠ (a nedokončené)	41	456
	SŠ (bez a s maturitou)	57	635
	Vyšší než SŠ	2	25
Socioekonomický status	Student	8	84
	Nezaměstnaný	16	176
	Zaměstnaný, OSVČ	43	474
	Mateřská a rodičovská	8	87
	Důchod (starobní, invalidní)	22	241
	Jiný	3	36
Velikost obce	do 5.000 obyv.	13	141
	5.001–50.000 obyv.	39	432
	50.001+ obyv.	49	546
Druh domu	Samostatně stojící rodinný dům	7	74
	Dvojdomek, řadový dům	4	44
	Bytový dům s méně než 10 byty	29	320
	Bytový dům s 10 a více byty	42	466
	Ubytovna	17	194
	Jiný než obytný prostor	1	7
	Rekreační objekty	1	11
Právní forma užívání bytu	Byt ve vlastním domě	7	76
	Byt v osobním vlastnictví	9	106
	Družstevní byt	6	70
	Nájem	40	446
	Podnájem	26	288
	Bydlení u známých, příbuzných	10	107
	Jiná	2	25
Členů domácnosti	Ø	2,6	1119
Členů domácnosti	1	25	279
	2	33	370
	3–5	37	417
	5+	5	53

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování (SVL-SILC)

Prezentované údaje je možné srovnat s údaji šetření BRIZOLIT zaměřené rovněž na obyvatele SVL starší 15 let, které proběhlo v roce 2016. (Toušek et al., 2018) Z porovnání vyplývá, že výzkumné vzorky se liší přinejmenším v těchto ohledech: ve vzorku SVL-SILC byla početnější skupina vzdělanějších osob (menší podíl respondentů se ZŠ či nedokončenou ZŠ); respondenti SVL-SILC pocházeli z méně početnějších domácností (zatímco v SVL-SILC bylo respondentů z pěti a vícečlenných domácností 11 %, takových respondentů bylo dle BRIZOLIT 27 %); respondenti BRIZOLIT byli častěji nezaměstnaní (25 % vs. 16 %); mezi respondenty SVL-SILC bylo více Romů a měli nižší náklady na bydlení. Výčet těchto rozdílů by mohl pokračovat, jeho smyslem je však především upozornit, že přímé srovnávání výsledků mezi jednotlivými šetřeními může být výrazně ovlivněno sociodemografickými rozdíly v pozadí a že je na tomto poli potřeba dalších šetření, které mohou ustavit jasnější obraz o charakteristikách populace obývajících SVL.

4. Přelidněné bydlení v kontextu sociálního vyloučení

Bydlení je základní lidská potřeba, a pakliže není správně a dostatečně naplňována, lidé neaspírují na dosahování vyšších potřeb. Tím se vzdaluje možnost jejich plného sociálního začlenění, a naopak se zvyšuje možnost propadu do stavu sociálního vyloučení (a setrvání v něm). Sociální vyloučení tvoří kumulace znevýhodnění a bariér. Nevhodné bydlení, resp. život v substandardním bydlení, je jedním z projevů sociálního vyloučení. Má nejen sociální dopady na životy obyvatel, ale může mít i negativní vliv na jejich fyzický a duševní zdravotní stav (Ripka, Černá, & Kubala, 2018). Děti vyrůstající v nevhodném bydlení mají vyšší pravděpodobnost neúspěchu ve škole (Prokop, 2019).

Sociální vyloučení v oblasti bydlení ohrožuje zejména lidi na začátku a po skončení profesní kariéry, sólo rodiče, lidi znevýhodněné na trhu bydlení z důvodu jejich národnosti, rasy či náboženství, mladistvé a mladé, kteří opouští ústavní výchovu nebo pěstounskou péči, osoby odcházející z vězení, seniory, osoby se zdravotním postižením, zjevné, skryté a potenciální lidi bez domova, nízko-příjmové domácnosti aj. (MPSV, 2015). Místa, kde se nevhodné bydlení koncentruje, se stávají nejviditelnější formou sociálního vyloučení a mohou vést k nárůstu sociálního napětí ve společnosti.

V českém kontextu se k definování substandardního bydlení používá nejčastěji typologie *ETHOS* (FEANTSA, Nedatováno), která byla vytvořena *Evropskou federací národních organizací pracujících s bezdomovci*. Typologie operuje se čtyřmi základními koncepčními kategoriemi substandardních forem bydlení, kde kategorie „bez střechy“ a „bez bytu“ odpovídají obecnému chápání bezdomovectví, zatímco kategorie „nejisté bydlení“ a „nevyhovující bydlení“ reprezentují vyloučení ze standardního bydlení. Tato čtyři základní vymezení obsahují celkem 13 operačních subkategorií, které vyjadřují nejčastější podoby substandardního bydlení.

Na jaře 2019 bylo v šetření *Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí* na území ČR v kategorii bez střechy (tj. venku a na noclehárnách) a ve vybraných subkategoriích kategorie bez bytu (tj. osoby v azylových domech, v domech na půl cesty, v ubytovacích zařízeních pro ženy, v obecních ubytovnách pro osoby bez přístřeší, vězeňských a zdravotnických zařízeních⁶) evidováno celkem 23 830 osob (Nešporová, Holpuch, Janurová, & Kuchařová, 2019). Z nich bylo celkem 2 600 osob mladších 18 let. Zmíněné počty jsou založeny na kvalifikovaných odhadech.

Zbývající dvě koncepční kategorie *ETHOS*, „nejisté“ a „nevyhovující“ bydlení jsou relativně rozsáhlejší a jejich jednotlivé subkategorie jsou často ve vzájemném překryvu. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018* (Klusáček, a další, 2019) pokrývá většinu zmíněných kategorií *ETHOS* a uvádí celkem 54 000 domácností v tzv. závažné bytové nouzi. Celkem se jednalo o

⁶ Jednalo se pouze o vězněné a hospitalizované osoby bez domova, které se po propuštění neměly kam vrátit.

83 000 osob, z čehož bylo přibližně 20 500 dětí. Z celkového počtu domácností v závažné bytové nouzi se přibližně 4 900 nacházelo v nevyhovujících bytech, 4 100 domácností se nacházelo u příbuzných či známých v nejistém a často přelidněném bydlení, dále 1 700 domácností v jiných nevyhovujících formách bydlení, 500 domácností zastupovaly ohrožení uživatelé služby podpory samostatného bydlení, 16 600 domácností bylo bez střechy, 2 500 jednočlenných domácností v systému péče o duševní zdraví (tj. požadavek vyplývající z reformy psychiatrické péče) a 2 600 domácností v domovech pro osoby se zdravotním postižením. V neposlední řadě 17 900 domácností dle odhadů bydlelo na ubytovnách.⁷

Přelidnění bytů je jedním z faktorů, kterým *ETHOS* indikuje nevyhovující bydlení. Konkrétně se jedná o „osoby žijící v přelidněném bytě“. Vedle přelidnění *ETHOS* definuje koncepční kategorii nevyhovující bydlení i jako bydlení v provizorních a neobvyklých stavbách nebo v neobyvatelných bytech.

Přelidněné bydlení lze definovat na základě různých metodik nebo na základě subjektivního prožívání (pocitované přelidnění; self-report). Jinými slovy, člověk obývajícím dle určitých metodik přelidněný byt ještě nemusí nutně své bydlení považovat za nevyhovující z hlediska přelidnění a opačně. Jak ukazují některé studie, mezi těmito dvěma perspektivami mohou vznikat značné rozdíly (Sunega & Lux, 2016). Zde předkládaná zpráva primárně vychází ze dvou nejčastěji užívaných standardů indikujících přelidnění bydlení v českém, případně evropském kontextu. Jedná se o definici *Eurostatu* a *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* (bližší seznámení následuje v kap. 5.).

Dostupná literatura a rešeršní analýzy významných organizací (Office of the Deputy Prime Minister, 2004; WHO, 2018) popisují dopady přelidněného bydlení na celou řadu sfér lidského života, které mohou ve svém důsledku působit významné snížení jeho celkové kvality. Dopady mohou mít přímou a nepřímou souvislost s bydlením v přelidněném bytě. Např. řádné vzdělávání dětí může ovlivnit nedostatečný prostor pro domácí přípravu (tj. přímý vliv na vzdělávání dětí). Stejný dopad na vzdělávání dětí ale může mít i zvýšená nemocnost zapříčiněná bydlením v přelidněném bytě, která zhoršuje školní docházku (tj. nepřímý vliv na vzdělávání dětí). Zvýšená absence ve svém důsledku vede k horším školním výsledkům podobně jako nedostatek prostoru pro vypracování domácích úkolů u učení (Office of the Deputy Prime Minister, 2004, str. 6). Podobné nebo dokonce stejné dopady na životy lidí, které jsou zapříčiněné přelidněním, mohou vyvolávat i další faktory spojené s nevhodným bydlením, deprivace apod.

Britská vládní rešeršní analýza z roku 2004 (Ibid.) definovala čtyři oblasti, v kterých lze vnímat možné dopady přelidněného bydlení: fyzické zdraví, duševní zdraví, rozvoj a vzdělávání dětí

⁷ Odhad velikosti cílové skupiny pro věcný záměr zákona o sociálním bydlení z roku 2018 (Opletalová & Matoušek) určil počet osob obývajících byty v SVL v intervalu 80 000 až 125 000, z toho 20 000 až 40 000 osob bydlelo v nevhodných bytech.

a širší oblast, kde dominovala zejména bezpečnost a domácí násilí. Přelidnění bylo často přítomné v domácnostech, které čelily i dalším problémům nevyhovujícího bydlení. I proto bylo v mnoha oblastech složité určit jednoznačnou souvislost mezi konkrétními problémy a přelidněním, avšak ve všech oblastech byly zjištěny možné souvislosti (Office of the Deputy Prime Minister, 2004, str. 7).

Rešeršní studie *WHO* potvrdila souvislost mezi vyšším rizikem některých fyzických zdravotních obtíží a přelidněním, zejména se jednalo o tuberkulózu, respirační onemocnění a poruchy zažívání (WHO, 2018, str. 27). Britská rešerše také naznačila negativní dopady na zdravotní stav dospělých osob, které v dětství žily v přelidněných domácnostech (Office of the Deputy Prime Minister, 2004, str. 9). Negativní vliv přelidnění na duševní zdraví byl podle studie *WHO* spíše mírnější (WHO, 2018, str. 28).

Jak již bylo naznačeno, přelidnění domácnosti se může různým způsobem odrážet ve školních výsledcích dětí (Prokop, 2019, str. 449). Jak ukázal Prokop analýzou dat z výzkumu *Stav české rodiny, co jí chrání a ohrožuje* (Median, 2016), častější problémy dětí ve škole souvisely s nedostatečnou velikostí bytu⁸ pouze tehdy, pokud byl tento problém svázán s některým dalším nedostatkem bydlení (Prokop, 2019, str. 462). V Česku v roce 2018 žilo podle přibližných odhadů 20 500 dětí v závažné bytové nouzi (Klusáček, a další, 2019). Část z nich mohla čelit právě i problémům vyplývajícím z přelidnění.

⁸ Studie definovala nedostatečnou velikost bytu jako případ, kdy bydlení nesplňovalo podmínku 16 m² na první osobu a 11 m² na každou další osobu v bytě.

5. Vstupní data a metodiky pro výpočet přelidněnosti

Primární data vychází z dotazníkového šetření realizovaného v sociálně vyloučených lokalitách na území ČR v roce 2020 (dále jako SVL-SILC), které popisují kap. 1., 2. a 3. Výsledky šetření předkládaná zpráva dále (tam kde to bylo možné) komparuje jednak s výsledky SLDB (v době tvorby zprávy bylo poslední SLDB zpracováno za rok 2011), které každých 10 let organizuje ČSÚ, a jednak také s daty z každoročního šetření EU-SILC (v době tvorby zprávy byla poslední kompletní data za EU-SILC z roku 2019).

Pro tuto zprávu byly využity dvě metodiky pro výpočet zastoupení přelidněných bytů:

1. Metodika přelidněného bydlení podle *EUROSTAT* (Eurostat, 2020)
2. Test přiměřené velikosti bydlení podle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* (Mikeszová, a další, 2017)

V prvním případě (Eurostat, 2020) byla osoba označena za žijící v přelidněné domácnosti, jestliže domácnost nemá k dispozici minimálně:

- Jednu místnost pro domácnost
- Jednu místnost pro každý partnerský pár v domácnosti
- Jeden pokoj pro každou osobu ve věku 18 a více let
- Jeden pokoj pro každý pár osob stejného pohlaví mezi 12 a 17 lety
- Jeden pokoj pro každou osobu mezi 12 a 17 lety, kterého nezahrnuje předchozí kategorie
- Jeden pokoj pro každou dvojici dětí mladší 12 let

Druhá v pořadí, *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* (Mikeszová, a další, 2017) poměřuje jednak plochu bytu vůči počtu osob v bytě a jednak počet místností v bytě vůči počtu osob v bytě. V případě, že byt odpovídá minimální plošné výměře dle plochy a počtu osob, jak určuje metodika (tj. minimální standard), je posouzen i z hlediska počtu obytných místností. Pokud je počet místností ve vztahu k počtu osob vyhodnocen jako nedostatečný, potom je byt označen jako přelidněný.

Lepší porozumění logice výpočtu přelidnění *Metodikou identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* nabízejí tabulky na Obrázcích 1 a 2 (Mikeszová, a další, 2017, str. 32).

Obrázek 1 Metoda pro výpočet přelidněnosti bytů podle plošné výměry bytu

Plošná výměra bytů	počet osob v bytě: 1	počet osob v bytě: 2	počet osob v bytě: 3	počet osob v bytě: 4	počet osob v bytě: 5-6	počet osob v bytě: 7-8	počet osob v bytě: 9-12	počet osob v bytě: 13 +
< 37,9 m ²	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
38-51,9 m ²	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
52-67,9 m ²	nad-standard	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný
68-81,9 m ²	nad-standard	nad-standard	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný
82-95,9 m ²	nad-standard	nad-standard	nad-standard	standard	standard	minimální standard	minimální standard	přelidněný

Zdroj: Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení (Mikeszová, a další, 2017, str. 32)

Obrázek 1 zobrazuje výpočet přelidnění z hlediska počtu osob v bytě vůči plošné výměře bytu. Pakliže se byt nachází v růžových polích, tj. v minimálním standardu, následuje přepočtení dle počtu obytných místností, viz Obrázek 2.

Obrázek 2 Metoda pro výpočet přelidněnosti bytů podle počtu obytných místností v bytě v případě minimálního standardu podle plošné výměry bytu

Počet obytných místností	počet osob v bytě: 1	počet osob v bytě: 2	počet osob v bytě: 3	počet osob v bytě: 4	počet osob v bytě: 5-6	počet osob v bytě: 7-8	počet osob v bytě: 9-12	počet osob v bytě: 13 +
1	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
2	standard	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný	přelidněný
3	nad-standard	standard	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný	přelidněný
4	nad-standard	nad-standard	nad-standard	standard	standard	minimální standard	přelidněný	přelidněný
5	nad-standard	nad-standard	nad-standard	nad-standard	standard	standard	minimální standard	přelidněný

Zdroj: Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení (Mikeszová, a další, 2017, str. 32)

Obrázek 2 zobrazuje výpočet přelidnění z hlediska počtu osob v bytě vůči počtu obytných místností. Tato tabulka, resp. výpočet, byla využita pouze v případě, když byla domácnost dle plošné výměry bytu v tzv. minimálním standardu.

Jiní autoři a instituce užívají i další normy pro vyhodnocení ne/přelidněnosti. Například *Platforma pro sociální bydlení* hovoří ve *Zprávě o vyloučení z bydlení za rok 2018* o tzv. akutní bytové nouzi (Klusáček, a další, 2019), kde je přelidnění definováno jako stav, kdy je v bytě méně než 5 m² obytné plochy na osobu.⁹ *Program OSN pro lidské osídlení* uvažuje o přelidnění v případě, kdy na jednu obyvatelnou místnost připadají více než 3 osoby (UN, 2007). Britská vládní studie (Office of the Deputy Prime Minister, 2004) obsahuje standardy přelidněnosti pro jednotlivé problémy vyplývající z přelidněného bydlení. Autoři užívají počet osob na jednu místnost v bytě nebo počet osob na jednu ložnici v bytě. Ze zmíněného dokumentu primárně

⁹ Méně než 5 m² obytné plochy na osobu bylo v šetření SVL-SILC zaznamenáno u 13 respondentů. U 111 respondentů nebyl údaj o bytové ploše zodpovězen. Podíl respondentů, kteří podle této definice žili v přelidněném bytě, vycházel na 1,2 %, resp. na 1,3 % (pokud není započteno 111 respondentů bez uvedené odpovědi).

čerpala studie vytvořená pro *Ministerstvo bytové výstavby a rozvoje měst Spojených států amerických* (Blake, Kellerson, & Simic, 2007). Studie považuje byt jako přelidněný, pokud je v něm více než jedna osoba na jednu místnost (ať už obytnou či neobytnou). Zároveň autoři studie užívají i kombinovaný výpočet přelidnění (podobně jako Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení), kdy u bytu srovnávají počet osob na jednu místnost (ať už obytnou či neobytnou) a celkovou rozlohu bytu vůči počtu osob. Nepřelidněný byt je ten, který splňuje obě kritéria, tj. v bytě je jedna nebo méně osob na místnost (ať už obytnou či neobytnou) a zároveň je na jednu osobu v bytě 165 a více čtverečních stop prostoru (tj. cca $\geq 15,3$ m²).

Následující kapitoly analytické části předkládané zprávy představují identifikaci zastoupení přelidněných bytů na datech SVL-SILC a EU-SILC dle metodiky *Eurostat* (kap. 5.1.) a dále *Metodikou identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* (kap. 5.2.). Na to navazuje kapitola 5.3. o subjektivním hodnocení některých prvků spojených s přelidněním (self-report). Analytickou část uzavírá kapitola 5.4. zaměřená na srovnání self-report dotazování a výsledných podílů přelidněných bytů dle metodik.

5.1. Přelidněné bydlení dle metodiky Eurostat

K definování přelidněných bytů dle metodiky *Eurostat* byly využity dotazníkové otázky o počtu místností, počtu osob v bytě a jejich pohlaví a věku. V Tabulce 3 jsou uvedeny výsledky z dotazníkového šetření SVL-SILC a EU-SILC.¹⁰ Jak již bylo zmíněno v kap. 2, šetření EU-SILC, resp. šetření Životní podmínky realizované ČSÚ je reprezentativní jen vůči základní populaci na území ČR tvořené domácnostmi ve standardních bytech. Dotazníkové šetření EU-SILC se konalo v roce 2019 (resp. za rok 2019 jsou poslední dostupná data), zatímco šetření SVL-SILC v roce 2020.

Tabulka 4 - Přelidněné domácnosti dle metodiky Eurostat (v %)

	SVL-SILC	EU-SILC ¹¹
Chybějící některé údaje	3	0
Přelidněné	29	15
Nepřelidněné	68	85
CELKEM	100	100
CELKEM N	1119	8707

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování a Eurostat

Tabulka 4 vyjadřuje procentuální podíly přelidněných a nepřelidněných domácností respondentů šetření SVL-SILC a EU-SILC podle metodiky *Eurostat*. Přelidněných bylo celkem 29 % domácností respondentů SVL-SILC (celkem u 321 respondentů byla indikována přelidněná domácnost), nepřelidněných 68 % (762 respondentů). Některé údaje z dat SVL-

¹⁰ Vstupní EU-SILC data dostupná online: <https://1url.cz/@eurostatdata> (navštíveno 17. 12. 2020)

¹¹ Data lze použít pouze k přibližnému srovnání. V konstrukci výpočtu mohou být oproti SVL-SILC rozdíly zapříčiněné rozdílným vážením.

SILC nezbytné pro výpočet přelidnění metodikou *Eurostat* chyběly ve 3 % případů (35 respondentů). Dle dat EU-SILC bylo přelidněných celkem 15 % domácností respondentů, nepřelidněných bylo 85 %. V EU-SILC bylo oproti výsledkům z dat SVL-SILC identifikováno o cca 14 p. b. méně přelidněných domácností.

5.2. Přelidněné bydlení dle Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení

K definování přelidněných bytů jsou zde využity dotazníkové otázky o počtu místností v bytě, celkové ploše bytu a počtu osob v bytě. Srovnáním plochy bytu vůči počtu osob v bytě a následnému přezkoumání bytů v tzv. minimálním standardu z hlediska bytové plochy přes parametr přelidnění z hlediska počtu místností nabízí *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* výpočet procentuálního podílu přelidněných domácností respondentů (viz kap. 5).

Tabulka 5 - Přelidněné bydlení dle Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení, dle výměry bytu (v %)

	SVL-SILC
Přelidněné domácnosti respondentů z hlediska výměry bytu	4
Chybějí některé údaje	11
Nepřelidněné domácnosti respondentů	85
CELKEM	100
CELKEM N	1119

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Tabulka 5 vyjadřuje procentuální podíly domácností respondentů šetření SVL-SILC v kategoriích *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*. Z hlediska výměry bytu byly přelidněné 4 % domácností respondentů (celkem 41 domácností respondentů). Počet domácností respondentů, které se nacházely v tzv. minimálním standardu a zároveň byly po přezkoumání z hlediska počtu místností vyhodnoceny jako přelidněné, činil 0,2 % (2 domácnosti respondentů). Údaje pro výpočet metodiky chyběly v 11 % případů (125 domácností respondentů). Celkem 85 % domácností respondentů nebylo přelidněných (951 domácností respondentů).

Součtem přelidněných domácností respondentů z hlediska výměry bytové plochy a domácností, které z hlediska výměry obývaly byty v tzv. minimálním standardu, ale z hlediska počtu místností bydlely v přelidněném bydlení, byl vytvořen výsledný počet přelidněných domácností respondentů. Ten činil 43 domácností, tzn., že podíl přelidněných domácností respondentů na celkovém počtu respondentů tvořil 4 %.

V publikaci *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* bylo na datech SLDB 2011 vypočteno, že přelidněné byty v ČR tvořily v roce 2011 podíl 1,5 % (celkem 56 657 bytů) z celkového počtu bytů. Celková přelidněnost se skládala následujícím způsobem: přelidněné

byty podle parametru výměry bytové plochy byly v celkovém podílu zastoupeny 1 %, podíl bytů s minimálním standardem podle bytové plochy, které byly přelidněné podle počtu obytných místností, činil 0,5 %. V SLDB 2011 bylo oproti výsledkům z dat SVL-SILC identifikováno o cca 2,5 p. b. méně přelidněných bytů. V tomto ohledu je však nezbytné upozornit že přímé srovnání výsledků SLDB s výsledky SVL-SILC je poznamenáno (statistických) omezení (zejména skutečnost, že zatímco SLDB je svým charakterem cenzové šetření, šetření SVL-SILC bylo koncipováno jako reprezentativní na úrovni jednotlivců), a proto je vhodné jej brát jako orientační.

5.3. Subjektivně pociťované přelidnění

Dotazník SVL-SILC obsahoval dvě dichotomické otázky¹² hodnotící přelidnění subjektivní perspektivou respondentů. Znění dotazníkové otázky bylo následující: „Vnímáte některý z následujících problémů spojených s Vaším bydlením?“ Následovaly možné problémy, z kterých pro vnímání přelidnění byly relevantní zejména tyto:

- Příliš malý byt, nedostatek místa
- Nedostatek soukromí

Tabulka 6 - Subjektivně pociťované dimenze přelidnění u obyvatel SVL (v %)

	Příliš malý byt, nedostatek místa	Nedostatek soukromí
Ano	38	41
Ne	62	59
CELKEM	100	100
CELKEM N	1119	1119

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Z celkem 1119 dotazovaných respondentů označilo svůj byt jako příliš malý 38 % osob (N=419), opačně odpovědělo 62 % (N=698). Nedostatek soukromí ve svém bytě pociťovalo 41 % respondentů (N=453), 59 % osob (N=663) tento nedostatek nepociťovalo.¹³

Subjektivně pociťované přelidnění bytu sledovalo i šetření EU-SILC v roce 2019, kde byla totožná otázka na příliš malý byt a související nedostatek místa součástí sady dotazů k problémům s bydlením. Své bydlení takto označilo celkem 6 % respondentů (N=8707). Při srovnání tohoto výsledku se situací v SVL se jedná o významný rozdíl. V šetření SVL-SILC bylo oproti výsledkům EU-SILC identifikováno o cca 32 p. b. více respondentů, kteří označili svůj byt za příliš malý. Položka měřící nedostatek soukromí v šetření EU-SILC zařazena nebyla.

¹² Možnosti odpovědí byly „ano“ a „ne“.

¹³ Hodnota korelace (koeficient phi) mezi těmito dvěma položkami dosáhl výše 0,5. Tento výsledek lze považovat za podstatnou míru korelace (souvislosti) a poukazuje na důležitou skutečnost, a to, že ne každý respondent, který pociťuje, že jeho byt je příliš malý, zároveň pociťuje nedostatek soukromí (a vice versa).

5.4. Subjektivně pocíťované přelidnění ve srovnání s užitými metodikami

Procentuální podíly respondentů SVL-SILC, kteří hodnotili svůj byt jako příliš malý nebo pocíťovali nedostatek soukromí (viz kap. 5.3.), byly v kontrastu s výslednými procentuálními podíly přelidněných domácností respondentů SVL-SILC dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* (viz kap. 5.2.), méně pak i s metodikou *Eurostatu* (viz kap. 5.1.). Mezi dvěma zmíněnými parametry self-report dotazování a přelidněním domácností existují zřejmé souvislosti. Je třeba zde uvést, že malý byt a nedostatek prostoru nemusí souviset pouze s přelidněním, ale například i s nedostatkem prostoru kvůli nadbytku věcí. Podobně nedostatek soukromí může souviset jak s nevhodnou dispozicí bytu, tak i s problémem přelidnění.

Celkem 38 % respondentů SVL-SILC odpovědělo, že svůj byt považuje za příliš malý a pocíťuje v něm nedostatek místa, zároveň 41 % respondentů pocíťovalo nedostatek soukromí. *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* naproti tomu udala podíl přelidněných domácností respondentů 4 %. Rozdíl mezi hodnocením vlastního bytu a přelidněním dle této metodiky byl tedy významný. Naproti tomu metodika *Eurostat* určila podíl přelidněných bytů v šetření SVL-SILC 29 %, což bylo výrazně blíže výsledkům self-report dotazování na nedostatek prostoru a soukromí.

Tabulka 7 – Podíl přelidněných domácností respondentů dle metodiky Eurostat a Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení v datech SVL-SILC (v %)

	Eurostat	Metodiky ident. trž. selh. v oblasti bydlení
Chybějí některé údaje	3	11
Přelidněné	29	4
Nepřelidněné	68	85
CELKEM	100	100
CELKEM N	1119	1119

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Tabulka 7 upozorňuje na zmíněný významný rozdíl mezi procentuálními podíly přelidněných bytů v šetření SVL-SILC podle jednotlivých metodik. *Metodikou identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* bylo oproti metodice *Eurostatu* identifikováno o 25 p. b. méně přelidněných bytů.

Zároveň respondenti, kteří dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* obývali přelidněné domácnosti, byli z 93 % definováni jako žijící v přelidněné domácnosti i dle metodiky *Eurostat*. Naopak respondenti, kteří obývali přelidněné domácnosti dle metodiky *Eurostat*, byli z 12 % definováni jako žijící v přelidněné domácnosti i dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*. Tato data ukázala, že obě metodiky konstruují přelidněnou domácnost různým způsobem. Zatímco metodika *Eurostat* považuje výrazně vyšší podíl

domácností respondentů za přelidněné, *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* nabízí spíše užší vymezení přelidněnosti.

Tabulka 8 - Subjektivně pocíťované dimenze přelidnění u obyvatel SVL vztážené k výsledkům přelidnění dle metodik (v %)

		Přelidnění dle Eurostat	Přelidnění dle Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení
Malý byt	Ano	56	68
	Ne	44	32
CELKEM		100 (N=321)	100 (N=43)
Nedostatek soukromí	Ano	69	66
	Ne	31	34
CELKEM		100 (N=321)	100 (N=43)

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Tabulka 8 znázorňuje vztahy mezi self-report dotazováním a výsledky přelidněných domácností respondentů podle metodik. Zobrazené procentuální podíly zastupují domácnosti respondentů, které byly dle příslušných metodik označeny jako přelidněné. Respondenti, kteří dle metodiky *Eurostat* žili v přelidněných domácnostech (N=321), v celkem 56 % případů uvedli, že žijí v malém bytě a nemají dostatek prostoru. Naopak 44 % respondentů odpovědělo, že nežijí v malém bytě. Stejní respondenti, tj. respondenti žijící v přelidněné domácnosti dle metodiky *Eurostat*, v 69 % uvedli, že pocíťují nedostatek soukromí. Celkem 31 % respondentů odpovědělo, že nedostatek soukromí nepocíťuje. Respondenti, kteří dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* žili v přelidněných domácnostech (N=41), v celkem 68 % případů uvedli, že žijí v malém bytě a nemají dostatek prostoru. Naopak 32 % respondentů odpovědělo, že nežijí v malém bytě. Stejní respondenti, tj. respondenti žijící v přelidněné domácnosti dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*, v 66 % uvedli, že pocíťují nedostatek soukromí. Celkem 34 % respondentů odpovědělo, že nedostatek soukromí nepocíťuje.

Tabulka 8 upozorňuje na fakt, že nelze každou domácnost, která byla podle metodik a objektivních měřítek definována jako přelidněná, považovat za přelidněnou i dle názorů jejích obyvatel. Respondenti se srovnávali se svým okolím, s lidmi, které znají. Přelidnění v SVL může být objektivně horší než v obecné populaci, nicméně právě proto, že všichni mohli mít objektivně horší bytové podmínky zapříčiněné přelidněním, subjektivně respondenti reportovali, že byla jejich bytová situace s ohledem na přelidnění relativně dobrá. Jinak řečeno, co je pro jedny standardní počet obyvatel domácnosti, to by bylo pro jiné přelidněné a nevyhovující bydlení. Zároveň z těchto dat vyplývá, že neexistuje dokonalá souvislost mezi objektivními měřítky metodik a self-report dotazováním.

6. Závěr

Hlavním zjištěním analýzy je představení procentuálních podílů přelidněných domácností respondentů šetření SVL-SILC dle dvou rozdílných metodik – *Eurostat* a *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*. Procentuální podíly zobrazené v Tabulce 8 udávají, s přihlédnutím ke zmíněným limitům šetření, popis životních podmínek obyvatel SVL z hlediska bydlení v přelidněných bytech.

Tabulka 9 – Podíl přelidněných domácností respondentů dle metodiky Eurostat a Metodiky ident. trž. selh. v oblasti bydlení v datech SVL-SILC (v %)

	Eurostat	Metodiky ident. trž. selh. v oblasti bydlení
Chybějící některé údaje	3	11
Přelidněné	29	4
Nepřelidněné	68	85
CELKEM	100	100
CELKEM N	1119	1119

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Jak ukazuje tabulka 9, mezi výsledky obou metodik byly výrazné rozdíly, které byly dané jejich rozdílnou konstrukcí (podrobněji viz kap. 5). Podle metodiky *Eurostat* žilo celkem 29 % domácností respondentů SVL-SILC v přelidněném bydlení (levý sloupec). Stejná metodika byla použita i na datech EU-SILC, kde byl podíl přelidněných domácností respondentů 15 %. Podle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* žila celkem 4 % domácností respondentů SVL-SILC v přelidněném bydlení (pravý sloupec). Stejná metodika byla použita i pro data ze SLDB 2011, kde identifikovala podíl přelidněných domácností respondentů 1,5 %.

Respondenti, kteří dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* obývali přelidněné domácnosti, byli z 93 % potvrzeni za žijící v přelidněné domácnosti i dle metodiky *Eurostat*. Naopak respondenti, kteří obývali přelidněné domácnosti dle metodiky *Eurostat*, byli z 12 % potvrzeni za žijící v přelidněné domácnosti i dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*.

Celkem 38 % respondentů SVL-SILC při tzv. self-report dotazování označilo svůj byt za příliš malý, zároveň 41 % respondentů pocítovalo nedostatek soukromí. Subjektivně pocítovanou nedostatečnou rozlohu bytu sledovalo i šetření EU-SILC v roce 2019, kde byla totožná otázka na příliš malý byt a související nedostatek místa. Svě bydlení jako příliš malé označilo celkem 6 % respondentů. V šetření SVL-SILC bylo oproti výsledkům EU-SILC identifikováno o cca 32 p. b. více respondentů, kteří označili svůj byt za příliš malý.

Respondenti, kteří dle metodiky *Eurostat* žili v přelidněných domácnostech (N=321), v self-report dotazování v celkem 56 % případů uvedli, že žijí v malém bytě a nemají dostatek prostoru. Naopak 44 % z této části respondentů odpovědělo, že nežijí v malém bytě. Stejní respondenti, tj. respondenti žijící v přelidněné domácnosti dle metodiky *Eurostat*, v self-report

dotazování v 69 % uvedli, že pociťují nedostatek soukromí. Celkem 31 % respondentů odpovědělo, že nedostatek soukromí nepociťuje. Respondenti, kteří dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* žili v přelidněných domácnostech (N=41), v self-report dotazování v celkem 68 % případů uvedli, že žijí v malém bytě a nemají dostatek prostoru. Naopak 32 % respondentů odpovědělo, že nežijí v malém bytě. Stejní respondenti, tj. respondenti žijící v přelidněné domácnosti dle *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*, v 66 % uvedli, že pociťují nedostatek soukromí. Celkem 34 % respondentů odpovědělo, že nedostatek soukromí nepociťuje. Tato data upozorňují na fakt, že nelze každou, dle metodik a objektivních měřítek přelidněnou domácnost považovat za přelidněnou i dle názorů jejích obyvatel.

Rešerše dostupné literatury potvrdila shodu autorů v otázkách vlivu přelidněných obydlí na kvalitu života jejich obyvatel. Autoři zmiňovali negativní dopady přelidněného bydlení zejména v souvislostech s fyzickým a psychickým zdravím, rozvojem a vzděláváním dětí a bezpečností členů domácnosti.

7. Limity výzkumu

Výzkumné limity předkládané analýzy mohou spočívat zejména ve výzkumném vzorku respondentů a v rozdílech mezi požadovanými odpověďmi pro jednotlivé metodiky užitě k výpočtu přelidněných domácností a otázkami v dotazníku SVL-SILC.

Výzkum z roku 2018 (Kolektiv BRIZOLIT), který zkoumal viktimizaci v SVL, přinesl celou řadu sociodemografických dat o obyvatelích SVL (dále jako *Brizolit*). Mimo jiné popsal i složení domácností, resp. počty členů domácností ve zkoumaných SVL.

Tabulka 10 Srovnání domácností dle počtu jejich členů v šetření SVL-SILC a Brizolit (v %)

Počet členů domácnosti	SVL-SILC	Brizolit
1	25	16
2	33	24
3	19	17
4	12	16
5	6	13
6 až 7	4	10
8 až 9	1	3
10 a více	0	1
CELKEM	100	100
CELKEM N	1119	2566

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování a Kolektiv Brizolit

Tabulka 10 zobrazuje počty členů domácností zachycené v šetření SVL-SILC a v šetření *Brizolit*. Data *Brizolit* vykazují významnější procentuální podíly vícečlenných domácností oproti SVL-SILC, kde je naopak vyšší podíl méněčlenných a zejména jednočlenných domácností. Přestože nelze rozhodnout, která data jsou validnější, výsledky šetření *Brizolit* jsou bližší zkušenostem pracovníků ASZ o SVL napříč regiony ČR. Lze se tedy domnívat, že míra přelidnění může být v SVL podstatně vyšší, než jak vyplývá ze zde prezentovaných výsledků šetření SVL-SILC.

Druhým významným limitem předkládaného výzkumu je odlišná konstrukce jednotlivých metodik a dotazníku SVL-SILC, která pochopitelně podmiňuje výslednou míru přelidněných bytů. Data sbírána dotazníkem SVL-SILC totiž bezesbytku neodpovídají indikátorovým sadám *Metodiky identifikace tržního selhání v oblasti bydlení* a metodiky *Eurostatu*. Zatímco Metodika identifikace předpokládá, že výpočet míry přelidnění bude opřen o indikátory (1) plošná výměra bytu, (2) počet obytných místností a (3) počet osob bydlících v bytě, dotazník SVL-SILC zjišťoval – a v tom spočívají ony rozdíly – údaje o počtu obytných místností využívaných domácností a o počtu osob v domácnosti. Obecně řečeno, zatímco Metodika identifikace se svými indikátory zaměřuje více na byt a nezohledňuje počet domácností v bytě (lze si představit, že jeden byt využívá více domácností), dotazník SVL-SILC se více soustředí bytovou situaci jednotlivých domácností. Rozdíl mezi metodikou *Eurostat* a dotazníkem SVL-

SILC pak spočívá v tom, že zatímco metodika využívá indikátor „počet místností“, dotazník SVL-SILC zjišťuje „počet *obytných* místností“. Je sice otázkou, jak si respondenti v šetření SVL-SILC vyložili formulaci „obytná místnost“ (jestli do ní zahrnovali například i kuchyni či koupelnu), ovšem jeví se jako pravděpodobné, že pokud by se dotazník SVL-SILC ptal rovněž na „počet místností“, míra přelidnění by dle metodiky *Eurostat* vyšla o neurčitý podíl nižší.

8. Bibliografie

- Blake S., K., Kellerson L., R., & Simic, A. (2007). *Measuring Overcrowding in Housing*. Washington, D.C.: U.S. Department of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research.
- Čada, K. (2015). *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: MPSV.
- ČSÚ. (Nedatováno). *Životní podmínky (EU-SILC) – Metodika*. Načteno z ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivotni-podminky-eu-silc-metodika>
- Eurostat. (Nedatováno). *Eurostat*. Načteno z Products Datasets: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/TESSI175>
- FEANTSA. (Nedatováno). *ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR*. Brusel: Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci. Získáno 18. Prosinec 2020, z Feantsa.org: https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf
- Klusáček, J., Lesák, V., Snopek, J., Ripka, Š., Vališová, H., Mára, J., Křížanová, B. (2019). *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018*. Praha: Platforma pro sociální bydlení a Lumos.
- Kolektiv_BRIZOLIT. (2018). *Labyrintem zločinu a chudoby - Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk.
- Median. (2016). *Stav české rodiny, co ji chrání a ohrožuje Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Nadace Sirius.
- Mikeszová, M., Lux, M., Sunega, P., Boumová, I., Tichý, D., & Kohout, M. (2017). *Metodika identifikace tržního selhání v oblasti bydlení*. Praha: Oddelení Socioekonomie bydlení, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. a České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury.
- MPSV. (2015). *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 - 2025*. Praha: MPSV.
- Nešpor, Z. R. (2020). *Sociologická encyklopedie – výběr kvótní*. Získáno 17. Prosinec 2020, z Sociologická encyklopedie: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_kv%C3%B3tn%C3%AD
- Nešporová, O., Holpuch, P., Janurová, K., & Kuchařová, V. (2019). *Sčítání osob bez domova v České republice - Kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS*. Praha: VÚPSV.
- Office of the Deputy Prime Minister. (2004). *The Impact of Overcrowding on Health & Education: A Review of Evidence and Literature*. Londýn: Office of the Deputy Prime Minister.
- Opletalová, M., & Matoušek, R. (2018). *Odhad velikosti cílové skupiny pro věcný záměr zákona o sociálním bydlení*. Praha: ASZ.

- Prokop, D. (2019). Záleží na bydlení? Vztah nekvalitního bydlení a školních problémů dětí v chudých českých domácnostech. *Sociologický časopis*, 55(4).
- Ripka, Š., Černá, E., & Kubala, P. (2018). *Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing): Závěrečná evaluační zpráva / Analýza cílového stavu. Dopady zabydlení po 12 měsících od nastěhování*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Sunega, P., & Lux, M. (2016). Subjective perception versus objective indicators of overcrowding and housing affordability. *Journal of Housing and the Built Environment*, 31(4).
- UN. (2007). *Principles and recommendations for population and housing censuses (revision 2)*. New York: United Nations.
- WHO. (2018). *WHO Housing and Health Guidelines*. Geneva: WHO.